

Romain Rolland [romen rolan] , román řeka

(1866 – 1944)

Romain Rolland byl francouzský prozaik, dramatik, esejista, hudební historik a literární kritik, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1915.

Romain Rolland se narodil roku 1866 v burgundském městečku Clamecy v rodině notáře. Protože již v chlapeckém věku projevoval veliké nadání, rozhodla se roku 1880 jeho rodina přestěhovat se do Paříže, aby mohl získat co nejlepší vzdělání. Zde Rolland vystudoval historii na elitní škole Ecole Normale Supérieure a pak pokračoval ve studiu dva roky v Římě, kde také zahájil svou literární činnost. V letech 1893–1912 byl profesorem dějin umění na Ecole

Normale a přednášel dějiny hudby na Sorbonně. Současně byl hudebním kritikem a psal hudební monografie. Od roku 1912 se věnoval výhradně umělecké činnosti.

V roce 1904 začal Rolland pracovat na svém stěžejním díle, románu Jan Kryštof, který vyšel roku 1914 a za který byl oceněn roku 1915 Nobelovou cenou „... jako projev vysoké pocty za vznešený idealismus jeho literárních prací a za sympatii a lásku k pravdě, s nimiž líčil různé typy lidí“ (citace z odůvodnění Švédské akademie). Finanční částku s cenou spojenou ale Rolland z větší části věnoval na zmírnění útrap lidí postižených první světovou válkou. Své humanistické a pacifistické názory Rolland projevoval jednak prací v nově vzniklém Červeném kříži, jednak ovlivňováním veřejného mínění četnými esejemi z oblasti politiky, filozofie, divadla a hudby. Rolland se stal tak známou postavou světové kultury, že po okupaci Francie hitlerovským Německem se nacisté neodvážili Rollanda zatknout, aby nezpůsobili světovou vlnu nevole. A to přesto, že Rolland propagoval Sovětský svaz a jeho socialistickou formu vlády, kritizoval fašismus a jeho představitele i Mnichovskou dohodu z roku

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1938. Po uzavření Molotovova-Ribbentropova paktu v roce 1939 zaujal kritický postoj i ke Stalinovi.

Romain Rolland zemřel roku 1944 v Burgundsku, ve městečku Vézelay poblíž svého rodiště.

Víte, že:

R. Rolland byl vegetarián, blízce se přátelil s Gándhím, o kterém také napsal knihu. Velmi se zajímal o indickou filosofii, zejména o mystickou školu védanta.

Přečtěte si úvodní životopis a doplňte údaje:

Francouzský prozaik, dramatik, hudební historik, literární kritik a levicový intelektuál. Aby mohl studovat, přestěhovala se celá rodina do [] kde absolvoval [] na École Normale Supérieure. Byl profesorem dějin umění a přednášel dějiny [] na Sorbonně. Současně byl [] kritikem a psal hudební monografie. Za román- [] Jan [] koncipovaný na principu [] obdržel roku [] []. Finanční částku s cenou spojenou ale Rolland z větší části věnoval na [] []. Jako jeden z mála odsoudil první světovou válku hned v počátcích, což bylo považováno za národní zradu. Přesto se nacisté neodvážili Rollanda zatknout, aby nezpůsobili []. Udržoval vztahy napr. s německým spisovatelem Hermannem Hessem, Mahátmou [] nebo Maximem Gorkým. Velké naděje vkládal do vývoje v [], který si však silně idealizoval. Zemřel roku 1944.

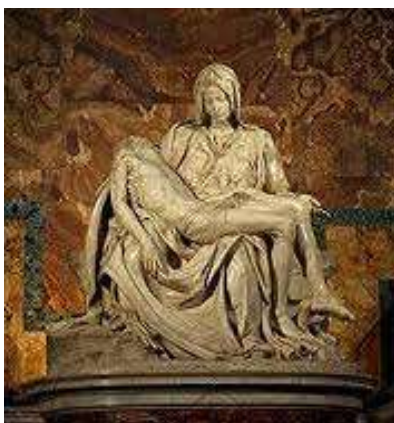
Dílo:

V roce 1904 začal Rolland pracovat na svém stěžejním díle, románu **Jan Kryštof**, který vyšel roku 1914 a za který byl oceněn roku 1915 Nobelovou cenou. Dlouholetá práce na Janu Kryštofovi Rollanda natolik svazovala, že po dokončení díla toužil napsat něco méně rozsáhlého. Sám o tom píše: „*Je to reakce proti desíletí nevolnosti v brnění Jana Kryštofa, které sice bylo děláno na mou míru, ale nakonec mi bylo příliš těsné. Cítil jsem nepřekonatelnou touhu po volné galské veselosti, až bezohlednosti.*“ Výsledkem této touhy byl román Colas Breugnon roku 1919, který u nás díky překladu Jaroslava Zaorálka zdomácněl pod názvem **Dobry člověk ještě žije**. Román se odehrává v Rollandově rodném Burgundsku a jde zřejmě o jeho nejčtenější a nejoblíbenější dílo. Kromě toho v této době napsal ještě další dvě méně rozsáhlé práce - novelu **Petr a Lucie** (1920) a román **Clerambault** (1920).

Od roku 1922 do roku 1933 Rolland pracoval na svém druhém rozsáhlém románu s názvem **Okouzlená duše**.

Kromě prozaických prací je Rolland autorem celé řady **životopisů** významných světových osobností (např. **Beethoven**, **Michelangelo** nebo **Lev Nikolajevič Tolstoj**).

Výtvarné práce jsou dílem právě Michelangela Buonarrotiho. Poznáš, o jaká jde díla?

PETR A LUCIE (1920) (*Pierre et Luce*)

*Povídka Petr a Lucie byla inspirována bombardováním Paříže na Velký pátek roku 1918, při němž zahynuli i autorovi přátelé. Je vybudována na **kontrastu mezi válečným běsněním a intimitou rodičího se milostného citu** mladíka ze zámožné měšťanské rodiny Petra Aubiera k dívce Lucii, jejíž matka společensky klesla, když vstoupila do manželství s chudým učitelem. Jejich láska je poznamenána rozdílností společenského prostředí, z něhož pocházejí, i brzkým odloučením způsobeným Petrovým odchodem na frontu. Milenci „zasnoubení na věčnost“ zahynou křídlem smrti, při zřícení chrámu Saint-Gervais*

Skutečnost versus fikce:

Kostel svatého Gerváče a Protáze (fr. Église Saint-Gervais-Saint-Protais) je katolický farní kostel ve 4. obvodu v Paříži na náměstí Place Saint-Gervais. Výstavba kostela začala v roce 1494 a byla dokončena v 17. století.

Dne 29. března 1918 během mše o Velkém pátku dopadla na kostel střela z tzv. Pařížského děla, která zabila 88 osob a 68 jich zranila. Jednalo se o největší tragédii během bombardování Paříže za první světové války.

ZÍTŘEK... Ti, kdož přijdou po nás, stěží si budou moci představit, kolik němého zoufalství a bezedného žalu bylo ve čtvrtém roce války obsaženo v tom slově zítřek... Taková únava! (...) Zítřek? Zítřek je mrtev. (...)

Řekla: „Něco se již čtyři léta děje. Všichni lidé se změnili.“

„To chcete říci, že vaše matka se změnila? Nebo že jste se změnila vy?“

„Všichni lidé,“ opakovala Lucie.

„A v čem se změnili?“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„To se nedá říci. Ale je cítit, že všude, mezi známými, a dokonce i v rodinách vzájemné styky nejsou již takové, jaké bývaly. Dnes nemá člověk nic jistého; ráno si říká: „Co uvidím dnes večer? Poznám jej? Žijeme jako na prkně nad vodou; stále nám hrozí ztroskotání.“

„Tak co se vlastně stalo?“

„Nevím,“ řekla Lucie, „neumím to vysvětlit. Ale začalo to zároveň s válkou. Cosi je ve vzduchu. Kdekdo je rozrušen. V rodinách je vidět, jak ti, kteří se dříve nemohli obejít jeden bez druhého, jdou teď každý svou cestou. A každý běží, jako by byl zpit, s nosem na stopě.“

„Ale kam běží?“

„To nevím. A myslím, že ani oni to nevědí. Tam, kam je pohání náhoda a touha.“

(přeložil Jaroslav Zaorálek, zkráceno)

Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Pokuste se vysvětlit, co má vypravěč na mysli, když o zítřku v souvislosti s válkou říká, že je mrtev.*
2. *Jak se podle Lucie změnilo chování lidí v zázemí v době války?*
3. *Myslíte si, že společenská situace má vliv na život rodin a projevuje se v hodnotách jednotlivců? Pokud ano, jak? **Diskutujte.***

(...) Jednou nebo dvakrát týdně zůstávala Luciina matka v továrně na noční práci. V takových nocích Lucie, aby nebyla v pusté městské čtvrti sama doma, spávala v Paříži u přítelkyně. Nikdo ji nehlídal. A milenci využívali této volnosti a trávili část večera spolu; a někdy si také zašli na skrovnou večeři do některé restaurace. Když tak jednou v polovici března vyšli od večeře, uslyšeli signály leteckého poplachu. Uchýlili se jako před náhlým lijákem do nejbližšího krytu a chvíli se bavili pozorováním svých náhodných sousedů. Protože však nebezpečí se zdálo ještě daleko nebo snad již zažehnáno, třebaže nic neoznamovalo konec poplachu, Petr a Lucie se vydali, vesele žvatlajíce, zase na cestu, protože se nechtěli vrátit domů příliš pozdě. Šli starou, tmavou a úzkou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ulíčkou nedaleko od sv. Sulpicia. Zrovna prošli kolem fiakru, stojícího před širokými vraty; kůň i kočí spali. Sotva ušli asi dvacet kroků po protějším chodníku, všechno kolem nich se náhle zatřásl: oslňující rudý záblesk, rachotivé hromové zadunění, déšť vytrhaných prejzů a rozbitých oken. Ve výklenku domu, který v těch místech prudce vybíhal do uličky, přitiskli se ke zdi a jejich těla se křečovitě objala. V záři toho záblesku viděli v svých očích lásku i hrůzu. A když je zahalila zase noc, Luciin hlas zaprosil:

„Ne! Já ještě nechci!“

A Petr ucítil na rtech její rty a vášnivé zuby. Stáli tak v objetí, chvějíce se v temnotách ulice. Na několik kroků od nich lidé vyběhnuvší z domů vytahovali z trosek rozbitého fiakru dokonávajícího kočího; potom šli zrovna kolem nich; z nešťastníkovy těla kapala krev. Petr a Lucie stáli strnulí hrůzou a přitisknutí k sobě tak těsně, že se jim potom, když se v nich probudilo zase vědomí, zdálo, že jejich těla byla v tom objetí nahá. Uvolnili si ruce a rty semknuté jako kořeny a vpíjející milovanou bytost. A oba se najednou rozechvěli.

„Pojďme domů!“ řekla Lucie, zachvácená jakousi posvátnou hrůzou.

A odváděla ho.

„Lucie, pravda, že mě nenecháš odejít z tohoto života, dokud...?“ „O Bože!“ řekla Lucie, tisknouc mu ruku. „Taková myšlenka by byla horší než smrt!“

„Miláčku!“ řekli si oba. Znovu se zastavili.

„Kdy budu tvůj?“ zeptal se. (Nebyl by se odvážil zeptat: „Kdy budeš má?“)

Lucie si toho všimla a dojalo ji to.

„Miláčku drahý,“ řekla mu. „Již brzy! Nespěchej! Jistě po tom netoužíš víc než já! Zůstaňme nějaký čas ještě tak... Je to tak krásné...! Ještě tento měsíc, až do konce...!“

„Do Velikonoc?“ zeptal se. (Velikonoce byly toho roku posledního března.) „Ano! Do Vzkříšení.“

„Ach,“ zvolal Petr, před vzkříšením je vždycky smrt.

„Mlč!“ zvolala a zapečetila mu ústa svými rty.

Pustili se.

„Dnes večer to bylo naše zasnoubení,“ řekl Petr.

Opírajíce se jeden o druhého a kráčejíce tmou, tiše plakali láskou. Na zemi jim pod kroky skřípalo rozbité sklo a dlažba krvácela. Kolem jejich lásky číhala smrt a noc. Ale nad jejich hlavami, nahoře mezi černými zdmi ulice,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

sbíhajícími se jako vysoký komín, v lůně nebes bušilo jako v čarovném kruhu srdce hvězdy...

A hle! Hlasy zvonů zpívají, světla se znovu rozžehují a ulice zase ožívují! Vzduch je prost nepřátel. Paříž volně dýchá. Smrt odlétla.'

(...)

Nebe zůstalo i na Velký pátek zataženo dlouhými šedivými závoji, ale vzduch byl vlahý a klidný. Na ulicích bylo vidět květiny, narcisy, fialky. Petr jich několik koupil a Lucie je nesla. Šli po tichém Zlatnickém nábřeží a prošli kolem Čisté Matky Boží. Půvab starého města, zalitého tlumeným světlem, obklopoval je svou velebnou lahodou. Na náměstí svatého Gervasia se před nimi rozlétl houf holubů. Dívali se za nimi, jak poletují kolem chrámového průčelí; jeden z nich usedl na hlavu kamenné sochy.

Vešli. Nad hlavami jim vrkal holub. Poslední zvuk zvenčí. Pařížský ruch pohasl. Šíré nebe zmizelo. Velebné tóny varhan, mohutné klenby, kamenná a zvuková opona, to všechno je oddělilo od světa. Zastavili se v postranní lodi, vlevo od vchodu mezi druhou a třetí kaplí. Usedli na schody ukryté před pohledy ostatních lidí a schoulili se k sobě ve výklenku pilíře. Seděli zády ke kruchtě, a když zdvihli oči, viděli horní část oltáře, kříž a barevná okna v poboční kapli. Krásné staré písně plakaly svým zbožným smutkem. Petr a Lucie, dva mladí pohané, drželi se za ruku před tím velikým Přítelem v truchlícím kostele. A oba zároveň šeptali: „Veliký Příteli, před tebou se s ním, před tebou se s ní snoubím. Spoj nás! Vidíš naše srdce."

A jejich prsty zůstaly spojeny, vpleteny do sebe jako proutky v košíku. Byli jediným tělem a tím tělem probíhaly vzrušené vlny tónů. Oddali se snění, jako by leželi v témž loži.

Stisk prstů jim připomněl, že tak plují spolu. A opět se uviděli v šeru kostela, jak se k sobě pevně tisknou a poslouchají krásné chrámové zpěvy; jejich srdce, rozplývající se láskou, byla u samých vrcholů nejčistší radosti. A oba si vroucně přáli, modlili se o to, aby z těch výšin již nikdy nesešoupili.

V té chvíli Lucie, jež zrovna vášnivým pohledem políbila drahého přítele (oči máje přivřeny a rty pootevřeny, zdál se ztracen v slastné extázi, a jakoby nadnášen vděčnou radostí, pozdvihoval hlavu k oné nejvyšší Síle, kterou člověk

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pudově hledá vždycky nahoře), užasle spatřila v červeném a zlatém okně postranní kaple usměvavou tvář té rusovlásky. A zatímco tak na ni mlčky pohlížela, trnouc úžasem, znovu na té zvláštní tvářičce uviděla onen výraz zděšení a soucitu. V témž okamžiku se silný pilíř, o nějž se opírali, pohnul a celý kostel se do základů zachvěl. Srdce zabušilo v Lucii tak, že v ní přehlušilo rachot výbuchu a křik věřících; a nemajíc kdy se bát nebo trpět, vrhla se, aby ho jako slepice svá kuřátka zakryla vlastním tělem, vrhla se na Petra, blaženě se usmívajícího při zavřených očích. Mateřským objetím si tu drahou hlavu ze všech sil přitiskla do klína a sklonila se nad Petrem, s ústy na jeho šíji, takže byli schouleni v nepatrné klubíčko. A mohutný pilíř je naráz pohřbil pod svými sutinami.

(Přeložil J. Zaorálek)

Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Určete a definujte žánr.*
2. *Pohovořte, jakou událostí byla tato kniha inspirována.*
3. *Podle ukázky a četby celé novely dokažte, že emocionální působivost je založena na kontrastech.*

Úkol k zamyšlení: Proč se tento prostředek v knihách o válce vyskytuje často?

4. *Najděte a označte v textu, kde se ve druhém a třetím úryvku objevuje téma smrti (konkrétně i podruhé v souvislostech biblických).*

Práce ve skupině:

5. *Charakterizujte vztah Petra a Lucie.*

„ K okouzlení jeho myšlenek patřilo i to, že láska se v něm zrodila pod křídlem smrti“.

6. *Jak se projevuje protiválečné zaměření autora? Které hodnoty zdůrazňuje? Co obžalovává, před čím varuje?*
7. *Doložte lyrické ladění příběhu. Charakterizujte vypravěčský styl autora.*

8. *Kde se jinde v literatuře vyskytuje podobný shakespearovský motiv nešťastné lásky?*
9. *Můžete na základě úryvku odhadnout závěr celé novely; pointu milostného příběhu uprostřed války?*

Napište vlastní závěr a pak porovnejte se závěrem Rollandovým.

Odkazy: Podle Rollandovy novely *Petr a Lucie* natočil režisér Tibor Rokovský stejnojmennou televizní inscenaci (1968) v hlavních rolích Emílií Vašáryovou a Emilem Horváthem mladším.

Podívejte se na ukázkou z filmu: <http://youtu.be/JIzCl2RR624>

Poslechněte si píseň *Petr a Lucie* v podání Hany Hegerové. Jak je zde s námětem knihy pracováno?

<http://youtu.be/LKnSFAXAwf4>

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JAN KRYŠTOF (*Jean-Christophe*)

(1904-1912)

V románu-řece Jan Kryštof je na pozadí příběhu fiktivního německého hudebního skladatele žijícího postupně ve Francii, Itálii i Švýcarsku, Jana Kryštofa Kraffta, **vyličen vývoj evropské společnosti v letech 1870 až 1914**. Desetidílný román je rozčleněn do čtyř knih obdobně jako **symfonie** do čtyř vět. Jednotlivé **motivy**, v nichž se **odrážejí nešvary** soudobé **evropské civilizace**, jsou rozvíjeny, zesilovány a zeslabovány kolem sjednocující Krafftovy osobnosti. Autor se inspiroval životopisem **Ludwiga van Beethovena** a osudy rakouského skladatele **Huga Wolfa** (jehož kritiky doslovně vložil do románu), hlavní hrdina však nese i řadu **autobiografických rysů**.

DÍLU.

ČÁST PRVNÍ

Vzpouřa. Jarmark

(...) Co ho zvlášť rozjitřovalo v jeho dílech, byla jejich lživost. Nic procítěného. Frazeologie naučená zpaměti, školácká rétorika; mluvil o lásce jako slepý o barvách; mluvil o ní z doslechu, opakuje běžné hlouposti. A nejen láska, nýbrž všechny vášně poskytovaly mu podněty k deklamacím. A přece se vždy vynasnažil být upřímným. Ale nestačí chtít být upřímným: třeba moci jím být; a kterak by mohl být upřímný, když ještě vůbec nezná život? Co mu právě odhalilo klamnost jeho děl, co náhle vyhloubilo příkop mezi ním a jeho minulostí byla zkouška jeho posledních šesti měsíců. Byl prost svých přeludů, měl nyní skutečné měřítko, jehož mohl použít na své myšlenky, aby posoudil stupeň jejich pravdivosti nebo lživosti.

Odpor, jež mu vnukly jeho dřívější skladby, vytvořené bez vášně, způsobil, že se rozhodl se svým obvyklým nadsazováním nepsat již nic, co by nebyl nucen napsat z vášnivě nutnosti; a zanechává své honby za myšlenkami, zapřísáhl se, že se navždy odřekne hudby, jestliže ho k hudbě nepřinutí rány hromu.

(Přeložil Josef Kopal)

Úkoly pro práci s textem:

1. *O čem vypovídá tento úryvek? Jaké je jeho základní téma?*
2. *Který z českých estetiků a literárních kritiků konce 19. a 1. třetiny 20. stol. vyznával podobné názory na smysl umělecké tvorby? (Setkali jste se s ním v učebnici Literatura II. K jeho hlavním dílům patří Boje o zítřek a Duše a dílo. Obě knihy vyšly v době, kdy Rolland psal svého Jana Kryštofa.)*

„Kryštof (...) psal pro své potěšení, a ne pro svůj úspěch. Pravý umělec se nestará o budoucnost svého díla. Je jako oni malíři renesance, kteří malovali vesele průčelí domů a věděli, že do desíti let z toho nic nezbude.“

3. *Jakých uměleckých obrazů použil Rolland v této ukázce? Z jakého čerpal prostředí? Vypište slova, která se v úryvku vyskytují nejčastěji a která považujete za klíčová.*

Ved'te diskuzi na téma: Co si myslíte o lidské tvořivosti? Máte na ni podobné názory jako Šalda, Nietzsche, Bergson? (Stručnou charakteristiku jejich názorů najdete v úvodní kapitole učebnice Literatura III-Výklad.)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pojmy :

Novela (z ital. Novela= novinka) je rozsahem střední prozaický žánr. Odbočky a popisné pasáže jsou v novele omezeny na minimum a příběh směřuje k výrazné pointě. Odehrává se v krátkém čase a vystupuje v ní omezený počet osob.

Román-řeka / (z franc, roman-fleuve) - dosti vágní, metaforický termín pro široce rozvětvený románový děj, který se rozlévá do velké epické síře i noří do hloubek duševního života hrdinů. Užívá se zvláště v souvislosti s některými romány R. Rollanda, T. Manna, M. Prousta, J. Galsworthyho, M. Šolochova ad.